

vádí celou část ke ztišení. Druhá věta (*Allegro con grazia*) přináší jen nepatrný tempový kontrast a zdánlivý oddech. Valčík salonního stříhu, napsaný v nezvyklém pětičtvrtečním taktu a v třídlílné formě s triem, působí jako faleš. Virtuózní *Allegro molto vivace* třetí věty bývá většinou vykládáno jako apoteóza života. Je to ale správná interpretace? Živelně scherzosní víření sice míří k monumentálnímu vrcholu, strhujícím, efektním, v tom ďábelském reji ovšem nelze přeslechnout cosi pekelně děsivého. Ostrý stříh: finální *Adagio lamentoso* svým tragickým rázem, místy prozařovaným světlejšími vzpomínkami a nadějemi, uzavírá kruh a ústí do ticha, do nebytí.

Premiérového uvedení se skladba dočkala 16. (podle starého kalendáře 28.) října 1893 v Petrohradu pod taktovkou skladatele; publikum ji tenkrát přijalo chladně. Úspěch se však dostavil záhy: to když symfonii po Čajkovského skonu (téhož roku) provedl Eduard Nápravník. Od té doby se *Patetická* stala jedním z vůbec nejoblíbenějších čísel symfonického repertoáru.

Vítězslav Mikeš

Brněnský rodák **Igor Ardašev** má za sebou úctyhodný počet koncertních vystoupení v Evropě, Americe i Japonsku a řadu oceňovaných nahrávek. K těm nejzajímavějším patří také snímek čtyřruční verze Janáčkovy předehry *Žárlivost* realizovaný s Rudolfem Firkušným nebo nahrávky Dvořákových *Slovanských tanců* a Smetanovy *Mé vlasti* ve verzi pro čtyřruční klavír, vzniklé ze spolupráce s jeho životní i uměleckou partnerkou Renatou. Je častým hostem na renomovaných domácích (Pražské jaro, Moravský podzim, Concentus Moraviae, Janáčkův máj, MHF Český Krumlov) i zahraničních festivalech (Hong Kong Arts, Schleswig-Holstein, Musica Mundi, Waterloo, Ohridsko Leto, Jodoigne, Chopinův v Hannoveru nebo Circus Piano v Neapoli). Ve dvaceti letech se stal poprvé titulárním sólistou brněnské filharmonie (s filharmonií však sólově vystupoval od svých jedenácti let). Jeho jméno se pak ve výčtu sólistů filharmonie udrželo dalších sedm (!) sezon, pokaždé ve spojení s jedním impozantním vystoupením s orchestrem a nejméně jedním sólovým recitálem v komorním cyklu - nemluvě už o zahraničních zájezdech. Na místo rezidenčního sólisty Filharmonie Brno se poté vrátil v sezoně 2017/2018.

Petr Altrichter po absolvování JAMU (1978) nastoupil nejprve jako asistující dirigent do Státní filharmonie Brno, v následujících letech působil v České filharmonii jako asistent Václava Neumanna, ve Filharmonii Bohuslava Martinů ve Zlíně, v Komorní filharmonii Pardubice a čtyři roky opět v brněnské filharmonii. V roce 1987 přešel do Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK, nejprve jako druhý dirigent, později (1990–1991) jako šéfdirigent. V letech 1993–2004 byl uměleckým ředitelem a šéfdirigentem Jihozápadní německé filharmonie v Kostnici, od roku 1997 do konce roku 2001 stál také v čele Královské liverpoolské filharmonie. V roce 2001 byl pozván do čela Filharmonie Brno, kde setrval dalších sedm let a doposud s orchestrem jako pravidelný host spolupracuje. Řídil orchestry po celém světě, včetně Berlín-

ských symfoniků, Londýnských filharmonií, Japonského symfonického orchestru, Krakovské filharmonie, Milánské filharmonie, Symfonického orchestru v Rize, Symfonického orchestru RTL Luxembourg, Symfonického orchestru v Baden-Badenu a Orquesta Filarmonica de Gran Canaria. Hostoval na velkých festivalech v Paříži, Madridu, Chicagu, Curychu, Salcburku, Vídni, Seville, St. Étienne, Avignonu, Palermu, Praze, Edinburku a v Aténách. V britských špičkových tělesech se uplatňoval zejména jako propagátor české hudby. Spolupracuje s rozhlasovými a televizními společnostmi.

Prosíme posluchače, aby zaujali svá místa včas a vypnuli své mobilní telefony. Změna programu a účinkujících vyhrazena!

Za podporu a spolupráci děkujeme

Zveme vás do naší 68. koncertní sezony, jejíž prodej začíná příští týden. Abonmá si můžete prodloužit nebo koupit on-line z pohodlí domova, rádi vás přivítáme také v našem předprodeji v pracovní dny od 12 do 18 hodin.

Vybírat můžete z několika abonentních řad: v Janáčkově divadle se můžete těšit na řady s velkými symfonickými díly: **Oslavnou a Temperamentní**. V Besedním domě pak na řadu **Noblesní a Komorní**. Kromě toho si můžete vychutnat cyklus **jazzový, rodinný, mladistvý, pěvecký** a také sérii **mimořádných koncertů**.

Chcete-li si sestavit abonmá sami podle vlastní chuti, využijte **Sezonu na míru**, díky které získáte slevy už od tří koncertů. Podrobné informace najdete na filharmonie-brno.cz/abonma.

Filharmonie Brno, příspěvková organizace

Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno, ☎ +420 539 092 801
www.filharmonie-brno.cz, www.salprobrno.cz

B | R | N | O | Jihomoravský kraj

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno. Vybrané koncerty se konají za finanční podpory Jihomoravského kraje a Ministerstva kultury ČR.

67.
koncertní
sezona
2022
2023

Patetická
Filharmonie v divadle II
4. abonentní koncert
Janáčkově divadlo
25 a 26|5|2023

Filharmonie
Brno Philharmonic

ARAM CHAČATURJAN

Klavírní koncert I 38'

Piano Concerto

1. Allegro ma non troppo e maestoso
2. Andante con anima
3. Allegro brillante

přestávka 20'

PETR ILJIČ ČAJKOVSKIJ

Symfonie č. 6 h moll op. 74 „Patetická“ I 45'

Symphony No. 6 in B minor Op. 74 „Pathétique“

1. Adagio – Allegro non troppo
2. Allegro con grazia
3. Allegro molto vivace
4. Adagio lamentoso

Igor Ardašev klavír

Filharmonie Brno

dirigent Petr Altrichter

Když jsme s brněnským rodákem, klavíristou Igorem Ardaševem, plánovali náplň jeho tří vystoupení pro filharmonickou sezónu 2017/2018, v níž byl naším rezidenčním sólistou, jednou ze zvažovaných skladeb byl Chačaturjanův *Klavírní koncert*. Kvůli probíhající rekonstrukci Janáčkovy divadla jsme však tuto myšlenku tenkrát s těžkým srdcem opustili. Nyní, po několika letech, nazrál čas, abychom se k ní vrátili a zrealizovali ji, příznačně pod taktovkou Petra Altrichtra, bývalého šéfdirigenta brněnských filharmonií.

Aram Chačaturjan (1903–1978) se narodil arménským rodičům v gruzínském Tbilisi, odkud jako osmnáctiletý odešel za studii do Moskvy. Tam se poté spolu s Dmitrijem Šostakovičem a Sergejem Prokofjevem stal jedním z prominentních – vládní mocí velebených, ale také zneužívaných i zavrhovaných – představitelů sovětské hudby.

Ve své tvorbě vyšel z ruského hudebního romantismu. Mistrovsky dokázal využít vlivy folkloru zakavkazských národů a propojit evropské a orientální citění; jeho syntéza se přitom odvíjela nikoli v rovině „ždanovovské“ socrealistické srozumitelnosti, lidovosti a masovosti, ale v intencích odborného zájmu a mimořádného obdivu k tradicím. Odsud pramení příznačné rysy jeho hudby jako kvazi improvizaci širokodedná (orientální) melodika s melismaty nebo záliba v razantních motorických rytmizacích.

Chačaturjan proslul především jako autor baletů *Gajané*, *Spartakus* a *Maškaráda*, dále koncertů *klavírního*, *houslového* a *violoncellového*, z nichž každý napsal pro jednoho ze členů renomovaného klavírního tria tvořeného klavíristou Lvem Oborinem, houslistou Davidem Oistrachem a violoncellistou Svatoslavem Knuševickým. Zkomponoval také tři symfonie, dnes pohříchu upozaděné (připomeňme, že druhé z nich – v podání Arménské filharmonie pod taktovkou Eduarda Topčjana – aplaudovalo vyprodané Janáčkovy divadlo na závěrečném koncertě festivalu Moravský podzim 2021). Všechna tato díla s větším či menším akcentem odrážejí „vnitřní program“ arménského umění 20. století propojující tři časová pásma – tragickou minulost, tvůrčí přítomnost a víru ve světlou budoucnost.

Klavírní koncert z roku 1936 byl prvním velkým dílem, jímž se Chačaturjan dostal do širšího povědomí v Sovětském svazu i v zahraničí, včetně Spojených států. Za jeho úspěchem stálo vícero důvodů. Nepochybně k nim patřily atraktivní exotické názvuky, brilantně zakomponované do symfonicky uchopeného hudebního toku s efektně virtuózním sólovým partem. Tradiční třívětý půdorys dává náležitě vyniknout oběma krajním energickým částem, odděleným pomalou střední větou. Ta je vyvedena ve formě variací na téma modifikované orientální melodie lidové písně z městského prostředí, kterou Chačaturjan slyšel v Tbilisi a kterou v té době – dle jeho slov – znal každý obyvatel Zakavkazska. V jedné z variací Chačaturjan použil zvonivý zvuk kovového nástroje zvaného flexaton, vynalezeného ve dvacátých letech 20. století (v současné době je však někdy toto nástrojové určení v partituru koncertu zpochybňováno a s odkazem na Chačaturjanův výrok o „hvízdavém“ zvuku bývá flexaton nahrazován hudební pílou).

Premiéra Chačaturjanova *Klavírního koncertu* se odehrála 12. července 1937 v Moskvě, Lva Oborina doprovodila Moskevská filharmonie

pod taktovkou Lva Štejnberga. O tři roky později byl koncert poprvé uveden za hranicemi Sovětského svazu; ujala se jej tehdy třiatřicetiletá britská pianistka Moura Lympány a provedla jej v Londýně, Bruselu, Paříži či Miláně; zahájila tím svou kariéru uznávané specialistky na hudbu z východního bloku. V březnu 1942 koncert zazněl poprvé ve Spojených státech zásluhou americké klavíristky arménského původu Maro Ajemianové; do svého repertoáru jej následně převzali William Kapell, Arthur Rubinstein a další.

Poslední, nejslavnější symfonie **Petra Iljiče Čajkovského** (1840 až 1893) – **Šestá symfonie h moll „Patetická“** – vznikla v neobyčejně krátké době. Vyplývá to i z dopisu, který skladatel adresoval v únoru 1893 svému synovci Vladimíru Davydovovi, jemuž dílo posléze věnoval: *V době cestování mi přišlo na mysl napsat (...) symfonii, tentokrát programní, ale s takovým programem, který by všem zůstal hádankou. Ať se dohadují! (...) Program sám je vrcholně proniknut subjektivností a já jsem často velmi plakal, komponuje ji v myšlích na svých cestách. Nyní po návratu jsem začal psát skici a práce mi šla tak horečně a tak rychle, že ani ne za čtyři dny už jsem měl úplně hotovou první větu a v hlavě už se mi jasně rýsovaly věty ostatní. Teď je hotova polovina třetí. Co do formy bude v této symfonii mnoho nového a například finále nebude hřmotné Allegro, nýbrž naopak nesmírně táhlé Adagio. Neumíš si představit, jaké blaho cítím, když vidím, že můj čas dosud neprošel a že ještě mohu pracovat. Ostatně možná se i mýlím, ale zdá se mi, že ne. A v srpnu téhož roku v dalším dopise synovci k symfonii dodal: *Osobně ji rozhodně považuji za nejlepší a hlavně za nejpříjemnější ze všech svých věcí. Mám ji rád, jako jsem neměl rád žádné ze svých ostatních hudebních dítek.**

Zmínka o utajeném programu zavdala podnět k nejrůznějším interpretacím symfonie, včetně té, která pojímá skladbu jako vědomě zkomponované rekviem a skladatelovo rozloučení se s životem – k tomuto výkladu svádí zvláště atypicky koncipovaná závěrečná věta v podobě lamentace. Z počínání Čajkovského v dané době a z jeho tvůrčích plánů do budoucna ovšem vysvítá, že smrt přišla pravděpodobně nečekaně, a do díla se její předtucha nejspíš nepromítla. O programu se tak lze donekonečna dohadovat. V souladu s povahou celé tvorby Čajkovského se v něm však nepochybně odráží vnitřní citový svět skladatele s jeho vášněmi, tužbami, rozpolcenostmi i obecnými úvahami nad tématy života a smrti. Přesto jistá spojitost symfonie s rekviem existuje: na podnět velkoknížete Konstantina Romanova, aby Čajkovskij zhudebnil báseň *Rekviem* Alexeje Apuchtina (který zemřel v srpnu 1893), skladatel (odmítavě) zareagoval: *Nálada této básně přímo vybízí k hudebnímu zpracování; do značné míry je ale touto náladou prodchnuta moje poslední symfonie (především finále).*

Název *Patetická* nepochází od autora, ale od jeho bratra Modesta, který tak chtěl poukázat na jistou obsahovou přízvučnost se stejnojmennou klavírní sonátou Ludwiga van Beethovena. Čajkovského labuť píseň v oblasti symfonie se vymyká všemu, co do té doby skladatel napsal. Vstupní *Adagio* začíná ponurým fagotovým motivem, z něhož následně rostou dramata celé sonátové věty *Allegro non troppo*; v jejím bouřlivém provedení se ozve i citát z pravoslavné mše za zemřelého. Repríza při-